

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תתז

ערב שבת קודש
פרשת שמות
כ"ב בטבת ה'תש"ע

יוצא לאור על ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יום ששי

כ"ט בטבת, ערב ראש-חודש

דו"ח: "אולי כדאי לסדר שבכל ראש-חודש תהיינה הידיעות על-דבר חודש העבר (נוסף על התכניות להבא וכו')"¹¹. על כל אחד ואחד למסור (בכתב או בעל-פה) העתק מדיווח זה, למשפיע 'עשה לך רב' שלו (או שלה)¹².

יקבלו עליהם הנאספים החלטות טובות בענייני תורה ומצוות?⁹

פשוט, שאם מאיזו סיבה שתהיה לא נעשה הנ"ל או חלקו ביום השנה, צריך להיות תשלומין והשלמה בימים הסמוכים¹⁰.

⁹ נייע ז'ורצני כלופצ'י.

¹⁰ 'התוועדות' תשמ"ז ח"ב עמ' 292.

¹¹ 'התוועדות' תשמ"ז ח"ב עמ' 286 הערה 66 - מוגה (ההדגשה במקור).

¹² מענה שנדפס מכ"ק ב'כפר חב"ד', גיליון 974 עמ' 17. וגם היום שולחים זאת לקרוא ב'אוהל'.

¹³ ראה 'תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ו ח"ד עמ' 174, ועוד.

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

הלכות ומנהגי חב"ד

כל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, ינצלו 'עת רצון' זו, כדי להוסיף:

(א) בלימוד התורה - להוסיף בלימוד תורת הנגלה ותורת הנסתר (תורת החסידות). ללמוד לפחות פרק משניות המתחיל באחת מאותיות שמו הקדוש; וכן מתורת בעל ההילולא: סעיף בשולחן-ערוך שלו במקום שליבו חפץ, וכן פרק מספרו תניא קרישא, וכן עניין בדרושי חסידות שלו, ומה טוב עניין שהוא בעיתו ובזמנו - מתורה-אור לפרשת השבוע.¹

(ב) בעבודת התפילה - בסידורו השווה לכל נפש [כולל גם לימוד מאמרי חסידות שלו בעניין התפילה, החל מהמאמר 'הקול קול יעקב' שנדפס בהקדמת סידורו].

(ג) בנתינת צדקה, ומה טוב - לעניין השייך לעבודת המיוחדת של בעל ההילולא או למוסדות העוסקים בעבודתו ובעבודת רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו.²

(ד) לקיים התועדות של שמחה [ביום הילולא רבא' זה, כפשוטו - שמחה גדולה ביותר, הקשורה ב'הילולא' חתונה דווקא... שזה מבטל מלכתחילה את השאלה אודות התועדות ביום ההילולא], בה

ועוד בספר התולדות - רבי שניאורז'למן, רבנו הוקן' הוצאת קה"ת, כפר-חב"ד תשמ"ו, ח"ד עמ' 1025 ואילך, ובקצרה ברשימת הצמח-צדק בס' אגרות-קודש, ברקולין תש"מ, עמ' שכא. צילום המצבה בס' 'ימי חב"ד' ביום זה.

(6) לקוטי-שיחות חכ"א עמ' 296.
(7) ג' העניינים - לקוטי-שיחות, שם, עמ' 276, סה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 270 והתועדות 'תשמ"ז ח"ב עמ' 286, מונה.
(8) ובפרט ע"פ המבואר במכתב שבלקוטי-לייצחק (אגרות-קודש, עמ' רמט. רנד) הרמזים בכך שהילולא רבא' של אדמוה"ז היתה בחודש טבת - שמה מובן עוד יותר איך שהיא עניין של שמחה - לקוטי-שיחות כך כמ' עמ' 277-278.

בהתועדות כ"ד טבת תשי"ב ('תורת-מנחם - התועדות') ח"ד עמ' 262) ציונה הרבי לנגן ניגון ד' בבות של אדה"ז, וניגון

שבת-קודש פרשת שמות

כ"ג בטבת

השכם בבוקר¹ - אמירת כל התהילים בציבור. אחר-כך לומדים בציבור במשך כשעה מאמר חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר-כך - התפילה. הפטרה: "הבאים ישרש" (ישעיהו כזו, - כח, יג. כט, כב-כג).²

מברכים החודש: המולד - יום ישישי בשעה 1:43 אחצ"צ ר"ר 11 חלקים.

ראש-חודש שבת, ביום השבת-קודש. אין אומרים 'אב הרחמים'.

יום התועדות. התועדות - בבית-הכנסת.³ ובוודאי אפילו בשבתות החורף יש לחלק התועדות או לסדרה באופן כזה שיוכלו המשתתפים בה להמשיך התועדות בסעודת שבת בכתיהם.⁴

יום ראשון

כ"ד בטבת

יום ההסתלקות-הילולא של כ"ק רבנו הגדול, רבי שניאורז'למן מלאדי נבג"מ זיע"א, בשנת תקע"ג, ומנוחתו-כבוד בעיר האדיטש.⁵

(1) בשיחת ש"פ קורח, מברכים-החודש תמוז ה'תשמ"א א"א ס"א (שיחות-קודש תשמ"א ח"ג עמ' 760), מזכיר הרבי 'טענות' שיש לאנשים שונים אודות תקנות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בקשר לשבת מברכים: "לשם מה עליו למעט משינתו, ולהתעורר שעה או שעה וחצי (כמה שנמשך זמן אמירת תהילים שלו) מוקדם יותר [מבכל שבת]!".
(2) לוח כולל-חב"ד. ספר-המנהגים עמ' 32.
(3) היום-יום ל' ניסן.
(4) א"ק כרך י עמ' ד. וראה גם שם עמ' סא.
(5) לוח כולל-חב"ד. ע"ד פרטי מלחמת נפוליאון, בריחת אדמו"ר הזקן מלאדי וההסתלקות בדרך, ראה מכתב אדמו"ר האמצעי

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ב בטבת ה'תש"ע - כ"ט בטבת ה'תש"ע

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ב בטבת	הלכות כלים פרק יב-יד.	הל' גירושין פרק ב.	מ"ע צט.
ש"ק	כ"ג בטבת	פרק טו-יז.	פרק ג.	מ"ע ק.
א'	כ"ד בטבת	פרק יח-כ.	פרק ד.	מ"ע קו.
ב'	כ"ה בטבת	פרק כא-כג.	פרק ה.	מ"ע קד.
ג'	כ"ו בטבת	פרק כד-כו.	פרק ו.	מ"ע צו.
ד'	כ"ז בטבת	פרק כז-כח. הלכות מקואות... בפרקים אלו. פרק א.	פרק ז.	מ"ע קט.
ה'	כ"ח בטבת	פרק כד.	פרק ח.	מ"ע קט.
ו'	כ"ט בטבת	פרק ה-ז.	פרק ט.	מ"ע קט.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר ^{***}	זמן ציצית ותפילין	זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה ^{***}	צאת הכוכבים
ו', כ"ב בטבת	4:37	5:25	6:48	9:13	11:47	12:17	4:52.5	5:19
ש"ק, כ"ג בטבת	4:37	5:25	6:49	9:13	11:48	12:18	4:53.4	5:20
א', כ"ד בטבת	4:37	5:26	6:49	9:13	11:48	12:18	4:54.2	5:20
ב', כ"ה בטבת	4:38	5:26	6:49	9:13	11:49	12:19	4:55.1	5:21
ג', כ"ו בטבת	4:38	5:26	6:48	9:14	11:49	12:19	4:55.9	5:22
ד', כ"ז בטבת	4:38	5:26	6:48	9:14	11:49	12:19	4:56.8	5:23
ה', כ"ח בטבת	4:38	5:26	6:48	9:14	11:50	12:20	4:57.7	5:24
ו', כ"ט בטבת	4:38	5:25	6:48	9:14	11:50	12:20	4:58.6	5:25

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר תנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
שמות	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
שמות	4:16	5:32	4:30	5:33	4:20	5:31	4:35	5:35
וארא	4:22	5:38	4:36	5:39	4:26	5:37	4:41	5:41

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

יציאת מצרים החסידית: תיקון ועליית הרע

מה רצה רבנו הזקן עם החסידות? • יחד עם בעל ההילולא מתעלים כל תלמידיו ותלמידי תלמידיו שהתעלו על-ידי תורתו • למרות הירידה המודגשת בספר שמות, דווקא על-ידה נעשית עליית ותיקון כל החסרונות • דווקא על-ידי הגלות האחרונה יתגלה אור פנימיות התורה לעתיד לבוא • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

כידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל⁴ שרוב הנשמות שבדורותינו אלה אינם נשמות חדשות, כיוון שכבר היו בעולם, ועתה באו בגלגול נוסף - הנה מה שידוע לנו, "הנגלות לנו ולבנינו"⁵, הרי השליחות שהיתה הנשמה צריכה למלא בגלגול זה, מסתיימת ביום ההסתלקות; ועל אחת כמה וכמה בנוגע לאדמו"ר הזקן שנשמתו היתה נשמה חדשה (כידוע המסופר בארוכה⁶ על דבר ההכנה שהיתה צריכה להיות קודם ירידת נשמתו בעלמא דין, בהתאם לסדר ההכנה של נשמה חדשה), הרי בוודאי יום ההסתלקותו הוא גמר כל שליחותו בעלמא דין.

ואז, בגמר השליחות, מתעלית הנשמה - יחד עם כל העניינים שפעלה בעלמא דין - לשרשה היותר נעלה⁷.

וכשם שהדברים אמורים ביום ההסתלקות, כן

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר¹ בשם זקנו אדמו"ר מהר"ש, ששאל את אביו הצמח צדק: מה רצה הסבא - אדמו"ר הזקן - עם דרכי החסידות, ומה רצה עם חסידות? ויענהו הצמח צדק: דרכי החסידות היינו שכל החסידים יהיו כמו משפחה אחת, על-פי התורה, באהבה. חסידות היא חיות. להכניס חיות ולהחיות כל דבר, גם את הלא טוב, לידע אודות הרע שבעצמו, כדי לתקן אותו.

ב. פתגם הנ"ל שייך ליום זה - להיותו היום שלפני כ"ד טבת, יום ההילולא של אדמו"ר הזקן. ובהקדמה - שאצל כל איש ישראל נשלמת ביום ההסתלקות השליחות שהיתה הנשמה צריכה למלא בעלמא דין, ובפרט אצל צדיקים שהם אכן ממלאים את השליחות בפועל, וכמו שכתוב² "צדיק ה' צדקות אהב"³.

וכל זה אפילו אצל נשמות שבאות בכמה גלגולים

(4) ראה שער הגלגולים הקדמה טז. ספר הגלגולים פ"ד. רפ"ז. הובא בלקו"ת שה"ש נ, א. ובהערת כ"ק אדמו"ר בשה"מ תש"ח ע' 240 ואילך.

(5) לשון הכתוב - נצבים כט, כח.

(6) ראה שה"ש תש"ה ע' 127 ואילך.

(7) ראה סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך.

(1) שיחת אחש"פ תרצ"ה סי"ב (סה"מ תשי"א ע' 244) - נעתק

ב"היום יום" כד טבת.

(2) תהלים יא, ז.

(3) חסר קצת (המ"ל).

בשולחנו שאף לכתחילה זמן תפילין הוא עד צאת הכוכבים, ולהניח ליהודים אלו לברך על התפילין [שהרי ידוע, שאם נצוו להניח בלא ברכה, עלולים להמעיט מחשיבות העניין, או לגרום לקלקול ולטעות בפעם אחרת כשיבואו להניח ביום, וקשה לנמק להם הסיבות להנחה בלי ברכה כידוע, ואכמ"ל].

הרב שמחה בן ציון אייזיק רבינוביץ,

מו"ץ בעיה"ק ירושלים ת"ו, ובעמח"ס פסקי תשובות על שו"ע ומשנ"ב

זמן תפילת מנחה של הרבי בעש"ק

לגבי האמור ב'לוח השבוע', גיליון תתד הערה 9: "שידוע שמאז שהחל הרבי להדליק נרות שבת קודש בעצמו [התפלל מנחה תחילה], ולכן לא היה מתפלל אחר-כך כשהיה עם הציבור" - הנה בבירור עם תלמידי ה'קבוצה' רשנת תשמ"ח ולאחריה טענו שהדבר לא ייתכן כלל:

הרבי התפלל לפני העמוד כל השנה, גם במנחת ערב שבת קודש. כשהרבי נכח בתפילה בציבור ולא התפלל - הבחינו בכך. ראו למשל שפתח את הסידור במקום אחר, לא השתחווה, ולא פסע אחרנית וכו'. זה לא אירע במנחת ערב שבת קודש. ועם זה, ברור שהרבי הדליק נרות שבת קודש לכן, כמו שפעמים רבות הבחינו לפני מנחה בנרות שבת הדולקים בחדרו של הרבי. כמו-כן, פעמים רבות הסתיימה תפילת מנחה של ערב שבת קודש אחרי השקיעה, וברור שהרבי הדליק נרות שבת קודש לפני-כן.

הרב יוסף שמחה גינזבורג, עומר

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

תפילין אחר השקיעה / זמן מנחה בערב שבת

היתר הנחת תפילין ב'מבצעים' לאחר השקיעה

הנני בזה להשיב בעניין מה שכתב הרב לוי יצחק רסקין שי' בגיליון תת, ועל תלונתו עלי - מה שכתבתו ב'פסקי תשובות' סי' ל הערה 11:

א) אכן לא כתבתי שמקור הדברים ב'שער הכוונות' (אשר כאמור בדברי ידידי הגרי"ש גינזבורג בתשובתו שם, שער הכוונות יצא לאור עולם זמן רב לאחר הסתלקותו של רבנו הזקן זי"ע) אלא 'על-פי האריז"ל'.

ב) ואכן, כפי המבואר בכף החיים (סימן י"ח סק"א וי"ב) בשם ספר פרי עץ חיים ותלמידי האריז"ל והחיד"א ועוד (עיי"ש), מנהג האריז"ל היה להניח תפילין ולהתפלל מנחה עם השקיעה, וכשגמר מנחה כבר היה לאחר השקיעה, ומיד חלץ הטלית והתפילין ונאין בזה סתירה למה שכתוב בשער הכוונות שהקפיד מאוד לחלוץ הטלית-ותפילין לאחר השקיעה, שהכוונה מיד כשגמר תפילת המנחה, לא השאירן עליו ללא צורך]. והרי זה תואם לדברי רבינו בסידורו כי אין להניח תפילין לאחר השקיעה, אך רשאי ללכת בהם אם כבר לבוש בהם מלפני השקיעה, והכוונה כשיש צורך בכך.

ג) רבינו בשולחן, בין בהלכות תפילין (סימן י"ח) ובין בהלכות תפילין (סימן ל') כותב במפורש באופן החלט' ונחרץ שזמן הנחת תפילין הוא עד צאת הכוכבים, ובברכה. ולכן מאוד לא מסתבר לומר שחזרתו מכך בסידורו הוא מפני דיוק בדברי הבית יוסף, כפי שרצה לטעון הרב ראסקין במכתבו, ובוודאי הדעת נוטה לומר שמה שהכריע בסידורו, שחיבר על-פי יסודות ספרי המקובלים וסידורי האריז"ל, לנהוג בחומרא זו שלא להניח תפילין לאחר השקיעה, גם הכרעה זו נשענת על המסורת (הג"ל בסעיף הקודם) במנהג האריז"ל].

ד) אשר על כן אין ספק כלל, כי אם נמצא מי שלא הניח תפילין כל היום וכבר שקעה החמה, חייב הוא להניח תפילין כל עוד לא הגיע זמן צאת הכוכבים. אלא שלעניין הברכה, נכון שלא יברך משום חששא לדעות הסוברים שאז כבר אינו זמן תפילין, וספק ברכות להקל.

ה) והנפקא-מינה מזה הוא, לעניין גיבורי כוח שלוחי ועושי רצונו של מלך, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ועכ"ל, מזכי הרבים בהנחת תפילין לאחינו שבשדות, הרחוקים לעת-עתה משמירת התורה והמצוות [אשר כידוע א"א מו"ר זצלה"ה מביאלא הפליא מאוד רעיון זה, ואף חתם על הכרוז הידוע של גדולי-ישראל לאחר מלחמת תשכ"ז - בחשיבות ונחיצות תקנה זו], שוודאי יש להם להמשיך בפעילותם זו גם לאחר השקיעה עד זמן צאת הכוכבים, כי הרי יהודים אלו עדיין לא הניחו תפילין כל היום, וזכות גדולה ועצומה בכל יום שמניחים תפילין.

ומסתבר לעניות-דעתי שרשאים גם לסמוך בסמיכה שיש בה ממש על שיטת המגן-אברהם ורבינו

שבשלשלת הנשיאים היה באמצע אדמו"ר האמצעי, מכל מקום, קיבל הצמח צדק מאדמו"ר הזקן באופן ישיר, וכידוע הסיפור¹⁵ שבגלל שאמו של הצמח צדק מסרה נפשה במקום אדמו"ר הזקן כו', הבטיח לה אדמו"ר הזקן ללמוד עם בנה ולהנך אותו כאב הלומד ומחנך את בנו - שרצונו של אדמו"ר הזקן בתורת החסידות היה - להאיר גם את הלא טוב, לידע אודות הרע שבעצמו, כדי לתקן אותו.

* * *

ג. [.] עניין הנ"ל קשור גם עם פרשת השבוע - 'ואלה שמות בני-ישראל הבאים מצרימה'¹⁶. ובהקדמה - שבספר שמות מתחיל כללות עניין הגלות, כי, אף-על-פי שבספר בראשית מסופר כבר אודות הירידה למצרים¹⁷, הרי עדיין אין זה עניין הגלות, כפי שמביא רש"י¹⁸ (מהמדרש¹⁹) "שכל זמן שאחד מן השבטים²⁰ קיים לא היה שעבוד, שנאמר²¹ וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך ויקם²² מלך חדש" - שנתחדשו גזרותיו²³, שתמורת זה שבתחילה אמר "ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים ואכלו את חלב הארץ"²⁴, גזר עליהם גזירות קשות.

כיוון שבו בראשית נקרא "ספר הישר"²⁵, כיוון שבו מסופר אודות האבות שנקראו "ישרים"²⁶, והרי עניינם של האבות הוא היפך עניין הגלות (שהרי אפילו כל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד). ונמצא, שספר בראשית כולו - עד לסיומו,

15) ראה קונטרס "הרבנות בדורה לאה" (קה"ת תשנ"ג). וש"נ.
16) ריש פרשתנו.
17) ס"פ ויגש ואילך.
18) וארא ו, טז.
19) ראה הערה הבאה.
20) ובשמו"ר פ"א, ג: "כל זמן שיוסף היה קיים לא היה להם משוי של מצרים". ושם, ח: "כל זמן שהיה אחד מהם קיים מאותן שירדו למצרים לא שעבדו המצרים בישראל" (ראה גם תורה שלימה שמות עה"פ א, ו (אות מט). וש"נ).
21) פרשתנו א, ו.
22) שם, ח.
23) פרש"י עה"פ.
24) ויגש מה, יח.
25) יהושע יד"ד, יג.
26) ע"ז כה, רע"א.

הוא גם בכל שנה ושנה - כדאיתא בכתבי האריז"ל⁸ על הפסוק "והימים האלה נזכרים ונעשים", שבכל שנה ושנה, בבוא היום שבו אירע מאורע מסויים, הנה כאשר "נזכרים" הדברים כדבעי, אזי "נעשים", שעניין זה חוזר ונשנה עוד הפעם - שביום ה"אראציט" חוזר ונשנה עוד הפעם העניין שנפעל בשנת ההסתלקות, שכל העניינים מתעלים לשרשם היותר עליון. ומצד זה, הנה גם על-פי נגלה ישנו דין אמירת קדיש ביום היארציט - דאף שלאחרי י"א חודש מפסיקים לומר קדיש, כיוון שבוודאי נסתיימו ונתבטלו כבר כל עניני הדינים כו', אף-על-פי-כן, לאחרי חודש, ביום היארציט, וכן בכל שנה ושנה, אומרים קדיש - כי, אמירת הקדיש ביום היארציט אינה עניין של ביטול הדינים, כי אם, מצד עליית הנשמה¹⁰.

ואף-על-פי שעניין העליות ישנו תמיד, כידוע¹¹ שזהו מה שכתוב "וקדושים בכל יום יהללוך סלה"¹², מכל מקום, אין זה בדומה לעליות שביום ההילולא, שאז העליות הם באין ערוך, וכאמור, שביום זה נעשית העלייה לשרש היותר עליון.

ומלבד כללות עניין עליית הנשמה עם כל מה שפעלה בעלמא דין, שישנו אצל כל איש ישראל, ישנו עניין נוסף אצל אלו שעליהם נאמר¹³ "מה זרעו בחייה אף הוא בחיים", היינו, שעבודתם נמשכת גם לאחר ההסתלקות, בבחינת גידולין וגידולי גידולין כו"¹⁴ - שביום ההילולא נעשית עלייה גם בגידולין וגידולי גידולין, שהם תלמידיו ותלמידי תלמידיו, שגם הם עולים לשרשו היותר עליון.

ולכן, כאשר עומדים ביום שלפני יום ההילולא של אדמו"ר הזקן, שאז נעשית גם עלייה לכל השייכים אליו, הרי זה הזמן המתאים לחשוב ולהתבונן מה היה רצונו של אדמו"ר הזקן.

ועל זה אומר הצמח-צדק,
- שהיה ה"מקבל" של אדמו"ר הזקן, שכן, אף

8) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
9) אסתר ט, כח.
10) ראה כתבי האריז"ל - הובא בלחם הפנים ובשירי ברכה לש"י ע"ד סוסשע"ו.
11) ראה לקו"ת בהר מא. ב. בהעלותך לג, ד. ובכ"מ.
12) נוסח תפלת העמידה.
13) תענית ה, ב.
14) ראה תניא אגה"ק סו"ס דך.

* הכתוב בסוגריים אלה נוסח ע"י המערכת.

והנה, מצינו במדרש³² על הפסוק "ואלה שמות בני־ישראל ג' ראובן שמעון ג'", "שלא שינו את שמן, ראובן ושמעון נחתין ראובן ושמעון סלקין", וכמאמר רז"ל³³ "שהיו ישראל מצויינים שם", והיינו, שגם בעניין ה"שם" שהוא עניין חיצוני, "היו ישראל מצויינים". והרי עניין זה היה מיד בהתחלת הגלות, והיינו, שירידתם לגלות היתה באופן כזה שהבטיחו את עצמם ("זיי האבן זיך באוואַרנט") שישארו "מצויינים". אמנם, אף שזוהי מעלה גדולה, הרי זה עדיין

"וימת יוסף ג' ויישם בארון במצרים"²⁷, וגם משך זמן לאחרי כן, שהרי כמה מהשבטים האריכו ימים יותר מיוסף - הוא קודם עניין הגלות; ואילו עניין הגלות מתחיל בספר שמות. אמנם, אף-על-פי שניין הגלות שבספר שמות הוא עניין של ירידה לגבי ספר בראשית, מכל מקום, יש גם מעלה בספר שמות לגבי ספר בראשית, כי: ידוע שבשעת התחלת הגלות מתחילה כבר הגאולה - כפי שמצינו בגלות שלאחרי זה שברגע החורבן נולד מושיען של ישראל²⁸, וכן הוא

דרכי החסידות היינו שכל החסידים יהיו כמו משפחה אחת, על-פי התורה, באהבה. חסידות היא חיות. להכניס חיות ולהחיות כל דבר

עניין של ירידה לגבי מעמדם ומצבם קודם בואם למצרים, כי, הא גופא שצריכים להזהיר ולהבטיח שישארו "מצויינים", הרי זה מורה שיש נתינת-מקום שיהיה באופן אחר, מה שאין כן קודם בואם למצרים שאין צורך כלל באזהרה כזו. והנה, ישנו פירוש הבעל שם טוב³⁴ בעניין ראובן שמעון לוי ויהודה - ש"כמו שיש שמות השבטים בקדושה, כן יש בקליפה, והוא, ראובן, ראו שאני בן, שמעון, שעושה הטוב כדי שיהיה שמעו בכל העולם, לוי, שיתחבר לאנשי מעשה כדי יהודה פירוש כדי שידור וישבחו אותו".

ולכאורה, הרי זה פירוש הפכי מפירוש המדרש: לפירוש המדרש - כיוון שמדגישים את המעלה בכך שגם בהיותם במצרים לא שינו את השמות ראובן ושמעון כו', הרי מובן, ששמות אלו הם שמות המעלה.

וכן מובן גם על-פי המבואר בתורה אור³⁵, ש"ראובן הוא . . בחינת ראה (דחכמה) . . הגורמת

גם בגלות מצרים, שמיד כאשר "אנכי ארד עמך למצרימה", מתחיל העניין ד"אנכי אלעך גם עלה"²⁹. וכיוון שתכליתה וענינה של גאולת מצרים הוא מתן-תורה, כמו שכתוב³⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", נמצא, שמיד בהתחלת הגלות התחיל כבר עניין מתן-תורה. ומצד זה יש מעלה בספר שמות לגבי ספר בראשית - שהרי גדלה מעלת מתן תורה (שמתחילה מיד בהתחלת הגלות, התחלת ספר שמות) לגבי עבודת האבות (ספר בראשית), כמאמר רז"ל³¹ "המצוות שעשו לפניך האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק לשמן".

ד. ועל-פי האמור שיש מעלה בספר שמות, הרי זה צריך להיות מרומז בפסוק, ולכאורה מדובר בפסוק רק אודות עניין הירידה.

פולחן הטבע המצרי, בהראותו שגם מי הנילוס תלויים בברכת הקב"ה (שנשפע על-ידי ברכת יעקב). אך יעקב עצמו - מבואר בחסידות - שהיה מנותק ומובדל מעולם הזה ככלל וממצרים השפלה בפרט, השפעתו על מצרים עברה דרך יוסף (רמז לדבר - "ויבא יוסף את יעקב אביו ויעמידהו לפני פרעה" - בראשית מז). מובן אפוא, כי כל עוד יוסף היה בחיים, נמשכה גם השפעת יעקב במצרים, ולא היה "משוי מצרים" בתוקפו. אך לאחר מות יוסף כלתה ונגמרה השפעת יעקב ו"כאילו אותו היום נכנסו למצרים".

(ליקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 31-32)

יעבדו מצרים את בני־ישראל בפרך (א,יג)

בגמרא (סוטה יא) מצינו שני פירושים למילה 'פרך': א) שהיו נותנים מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים, היינו שהיו מעבידים אותם בעבודה שהיא בניגוד לטבע האדם ורגילותו. ב) 'פה רך' - פרעה פיתה את העם תחלה בדברים רכים ובהבטחת שכר עד שהכניסם למעגל העבודה. שני הדברים הללו קיימים גם בעבודת הבורא: א) מלאכת אנשים לנשים כו' - יש לעבוד את ה' בעבודה שהיא בניגוד לטבע האדם ובהוספה על הרגילות שלו (וכשם שעבודת נשים לאנשים נחשבת לעבודת פרך, אף שעבודת נשים קלה יותר מעבודת אנשים, כן הוא בעבודת הבורא: גם עבודה קלה נחשבת לדבר גדול אם היא לא לפי רגילות האדם או בניגוד לטבעו). ב) 'פה רך' - יש לבטל את המדות הרעות של כעס וקנאה וכיוצא בהם על-ידי "מענה רך משיב חמה". על-ידי "עבודת פרך" בעבודת ה' מבטלים את עבודת הפרך כפשוטה.

(תורה אור פר' שמות דף נא עמ' ג'ד)

ותרד בת פרעה... ותרא את התיבה... ותיקחה (ב,ה)

למה היתה הצלת משה על-ידי בת פרעה? אלא פרעה גזר להמית את הזכרים ולהחיות הנקבות, כי רצה שבחינת הנוקבא תהיה בהתגברות על הדכורא ולגרום על-ידי זה לבחינת דינים וגבורות (על-פי הקבלה 'זכר' הוא בחינת חסד ו'נקבה' - בחינת גבורות). לכן החייתה וגדלה את הבן, את משה, מידה כנגד מידה.

(תורת לוי יצחק, הערות למסכת כלים עמ' רצה)

ומשה היה רעה את צאן יתרו חותנו (ג,א)

מסופר במדרש (רבה), שכשהיה משה רועה את צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לבריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיוון שהגיע משה אליו אמר: לא הייתי יודע שרץ היית מפני שהיית צמא, עיף אתה! הרכיבו על כתפו וחזר אל שאר הצאן. אמר הקב"ה: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל...

לפנינו רמז נפלא: ה'גדי' אינו בורח מן ה'עדר' בגלל רשעותו וזדון ליבו; הוא עושה זאת מתוך צימאון. נשמתו צמאה לאלוקים, אך אין הוא יודע שאפשר לרוות את צימאוןו במי התורה, ולכן הוא פונה לרעות בשדות זרים...

רועה ומנהיג אמיתי הוא מי שמכיר ומגלה את הסיבה הפנימית לבריחת הגדי, ולכן הוא רודף אחריו ומחזירו למוטבו.

(מהתוועדות יום ב' דחג השבועות תש"מ. שיחות קודש תש"מ כרך ג, עמ' 222)

(32) ויק'ר פ"ב, ה.
(33) הגש"פ פ"סקא "במתי מעט".
(34) כ"ש סל"א. סת"ג.
(35) ויחי מה, א ואילך.

(27) ס"פ ויחי.
(28) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.
(29) יגש מו, ד.
(30) פרשתנו ג, יב ובפרש"י - משמור"ר פ"ג, ד.
(31) שהש"ר פ"א, ג (א).

פרשת שמות

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (א,א)

לפעמים, כאשר האדם משיג שלמות מסויימת במעשה המצוות או ביראת ה' וכיוצא בזה, הוא עלול לבוא לידי גאווה ושביעות-רצון עצמית. הרגשה זו מבטלת את ערך העבודה ומורידה אותה ל'קליפות'. זהו שרמוז הכתוב:

"ואלה שמות בני ישראל" - מי גרם לשמות ולשימוזן של עבודת בני ישראל?

"הבאים מצרימה" - שירדו ל'מיצר' הקליפות:

"ראובן" - על-ידי שאדם מתגאה בעבודת ה' שלו ואומר "ראו, אני עובד את עבודתי בשלמות",

"שמעון" - "ראוי אני שישמע ה' בקולי בזכות עבודתי",

"לוי" - "הקב"ה צריך להילות אליי בגלל מעשיי",

וכן בשאר השמות.

(צוואת הריב"ש, סימן קכד, עמ' 44)

ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (א,א)

מלמד שלא שינו את שמם. באותם השמות שירדו למצרים, באותם שמות עלו (מדרש רבה)

הפסוק רומז לנו את סוד קיומו של העם היהודי בגלויות קשות ומסוכנות.

כשריכוז יהודי שרוי ב'מצרים', במקום שאורח-חיינו עומד בניגוד מוחלט לרוח התורה, צריך להבטיח בראש ובראשונה שהילדים ("בני-ישראל") יזכרו וידעו מי הם ומי היו אבותיהם. יש להחדיר לתודעתם כי ילדים יהודים המה, בני אברהם, יצחק ויעקב, ובנות שרה, רבקה, רחל ולאה (כמרומוז בתיבת ישראל, שהיא נוטריקון של שמות האבות והאימהות), ואז יישאו את שמותיהם היהודיים בגאון ובראש מורם. ילדים אלה, כאשר יגדלו, ידעו לשמור על הזהות היהודית שלהם בכל מצב, ובכך המועד יצאו מ'מצרים' באותם השמות שירדו - יהודים לכל דבר.

(לקוטי שיחות כרך ו עמ' 243)

הבאים מצרימה (א,א)

כל זמן שהיה יוסף חי לא היה עליהם משוי (=משא, עול) של מצרים; מת יוסף, נתנו עליהם משוי. לפיכך כתיב "הבאים" (לשון הווה), כאילו אותו היום נכנסו למצרים (מדרש רבה)

המובן הפנימי של 'משוי מצרים' הוא השיטה המצרית של פולחן הטבע, שאותה ניסו לכפות על ישראל, במישרין ובעקיפין. תוקפו של 'משוי' זה התחיל לאחר מות יוסף: כידוע, היתה שיטה זו מבוססת על העובדה שארץ מצרים מקבלת מים מהנילוס ואינה זקוקה למטר השמים. כשביקר יעקב אצל פרעה בירכו שיעלה הנילוס לרגליו, וברכתו נתקיימה. בזה החליש יעקב את

היינו שהעלו גם את השמות ראובן ושמעון כפי שמורים על עניין הגאווה, שזהו כללות עניין החסידות, שגם את הרע צריך לתקן.

ז. וזהו המעלה שבספר שמות לגבי ספר בראשית - שבו מתחיל עניין התשובה, והרי גדלה מעלת בעלי תשובה ממעלת צדיקים גמורים, וכפי שמבאר הרמב"ם⁴⁰ ש"אהוב ונחמד הוא לפני הבורא... ולא עוד אלא ששכרו הרבה וכו'".

וזהו גם דיוק לשון הצמח צדק שצריך לתקן את הרע - כידוע⁴¹ בפירוש "תיקונין" שהם מתקנים ופועלים גם באור, והיינו, שעל-ידי עבודת הנשמה לתקן את הרע מיתוסף ילוי גם בנשמה, וכמעלת הבעלת-תשובה כו'.

ועלייה זו באה על-ידי הגלות דווקא, והוא עניין העלייה שלאחרי הירידה, שהיא עלייה נעלית יותר, ועל זה נאמר⁴² "וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ".

ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴³ - שדווקא על-ידי גלות זה האחרון זוכים לגילוי פנימיות התורה שיתגלה לעתיד לבוא⁴⁴, וזהו "כן יפרוץ", שזוכים לעניין "פרצת", על-ידי "עלה הפורץ לפניהם"⁴⁵, דא מלכא משיחא⁴⁶, בקרוב ממש.

י. ציוה לנגן ואמר מאמר דיבור המתחיל ואלה שמות בני ישראל גו'.

(מהתוועדות ש"פ שמות, מבה"ח שבט, ה'תש"כ.

תורת מנחם כרך כו עמ' 273-275, 281 בלתי מוגה)

המשכת בחינת האהבה... (ו)שמעון... כי שמע ה', בחינת שמיעה מרחוק... בחינת יראה... (ו)לוי, ילוח אישי אלי... שיורד ונמשך אור אין סוף ברוך הוא מלמעלה למטה... (ו)יהודה... בחינת הודאה הוא בחינת בטול והתכללות באור אין סוף ברוך הוא... בחינת ההשתחוואות שבתפלת שמונה עשרה... ביטול במציאות ממש לגמרי" - שמונה מובן שמות אלו הם שמות המעלה.

ואילו לפי פירוש הבעל שם טוב הרי זה להיפך - שהרי שמות אלו מורים על עניין הגאווה, שהוא עניין היות תחתון, כידוע שגאווה היא המקור לכל המידות הרעות³⁶.

ויש לבאר זה, בהקדם הידוע³⁷, שאף-על-פי ש"שבעים פנים לתורה"³⁸, ויתירה מזה, כדאיתא בכתבי האריז"ל³⁹ שבכל עניין ישנם ששים ריבוא פירושים על דרך הפשט, וכן על דרך הרמז, על דרך הדרוש ועל דרך הסוד, הרי להיותם כולם פירושים בפסוק אחד, קשורים הם זה בזה, ועולים בקנה אחד. ועל דרך זה בנדרון דידן, שפירוש המדרש מתאים עם פירוש הבעל שם טוב - כי, "ראובן ושמעון סלקין" פירושו, שגם השמות ראובן ושמעון כו' כפי שמורים על עניין הגאווה, הנה גם בהם פעלו עלייה.

כלומר: לפי הפירוש הפשוט ב"ראובן ושמעון סלקין" - יצאו ממצרים רק עם שמות המעלה, ואילו את החסרונות השאירו במצרים.

אמנם, כל זה הוא לפי הפירוש הפשוט ביציאת מצרים; אבל הפירוש החסידי ביציאת מצרים הוא כפירוש הבעל שם טוב - ש"ראובן ושמעון סלקין"

(36) ראה סה"מ תש"ט ע' 119, ובהנסמן בהערת כ"ק אדמו"ר שם. סה"מ פ"ת ס"ע רצב ואילך. תש"ב ע' 52 ואילך. ועוד.

(37) ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ועוד.

(38) במדבר"ד פי"ג, טז. ובכ"מ.

(39) שער הגלגולים הקדמה ז. וכ"כ בש' רוק בעניין היחודים

על קברי צדיקים הקדמה ג' (קח, ב). לקוטי מהרח"ו שבסוף

שער מאמרי רז"ל להאריז"ל.

(40) הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(41) ראה תו"א ר"פ וירא. ובכ"מ.

(42) פרשתנו א, יב.

(43) מיכה ז, טו.

(44) ראה תו"א ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(45) שם ב, יג.

(46) ראה ב"ר פפ"ה, יד ובפרש"י שם. אגדת בראשית ספס"ג.

הכול שייכים להבאת המשיח

לזכות כל יהודי

עבודתו של רבינו הזקן היתה בעיקרה – כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בכמה וכמה שיחות – לגלות דרך חסידות חב"ד, ולא להסתפק בכך, אלא גם להפיץ את דרך חסידות חב"ד. וכידוע שרבינו הזקן רצה שתורת חסידות חב"ד תהיה שייכת (לא רק ליחיד סגולה, ולא רק לסוג מיוחד של בני ישראל, אלא) לכל אחד ואחת מבני ישראל.

בעניין זה עסק רבינו הזקן בעצמו, ובזה עסקו רבותינו נשיאנו הבאים אחריו, ממלאי מקומו, והם מסרו לנו וציוו עלינו לעסוק בזה – כדי לזכות אותנו בכך.

כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר בנוגע לכתובת הספרותית לקבלת פני משיח צדקנו, שהיה ביכולתו לכתוב הספרותית בעצמו, אלא שרצה לזכות בזה את כל בני ישראל, ולכן נתן את היכולת והאפשרות שכולם יוכלו להשתתף בזה.

וכן הוא בנוגע להתעסקות בהפצת המעיינות חוצה כדי לפעול ביאת המשיח (אימתי קאתי מר, לכשיפוצו מעיינותיך חוצה) – שרבותינו נשיאנו היו יכולים לפעול זה בעצמם באופן ד"צדיק גוזר והקב"ה מקיים", אלא שרצונם היה לזכות את כל אחד ואחד מאתנו שגם לנו תהיה שייכות והשתתפות בפעולה דהבאת המשיח ("אראפבריינגען משיח'ן") כאן למטה מעשרה טפחים, ולכן השאירו לנו מקום שנוכל גם אנו מצידנו לעשות משהו בהפצת המעיינות חוצה, שכן, כשיהיה לנו חלק בהכנה והקדמה לביאת המשיח ("פוצו מעיינותיך חוצה"), יהיה לנו גם חלק – לא באופן של "נהמא דכיסופא" – בביאת המשיח ("אתי מר"), במהרה בימינו.

עלידי חיבור גליא וסתים תבוא הגאולה

אודות שמו של רבינו הזקן – "שניאור" – מסופר בשיחות שרומז על "שני אור": "אור" – קאי על התורה, כמו שכתוב "כי נר מצווה ותורה אור", ויש בה שתי בחינות אור: אור תורת הנגלה, ואור תורת החסידות, ושניהם יחדיו נרמזים בהשם "שניאור" – שם אחד, שבו נכללים שני האורות, הן האור תורת הנגלה והן האור תורת החסידות.

פעולתו של יהודי שתהיה הגאולה השלימה, היא עלידי שלימות התקשרותו עם הקב"ה, עלידי אורייתא, שהיא הממוצע שעלידה נעשית ההתקשרות דישראל עם הקב"ה.

וכיוון שההתקשרות עם הקב"ה צריכה להיות באופן שה"גליא" וה"סתים" דישראל קשורים עם ה"גליא" וה"סתים" דקוב"ה, צריך להיות גם חלקו בתורה ("ותן חלקנו בתורתך", "חלקנו" דייקא) המקשרת את ישראל עם הקב"ה, הן ב"גליא" דאורייתא והן ב"סתים" דאורייתא, שאז ההתקשרות עם הקב"ה היא "קשר של קיימא" – שהוא מב' קשרים – סתים וגליא.

וכשישנו קשר של קיימא בין ישראל וקוב"ה, לאחרי שלילת ההפסק ד"עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם", אזי באה הגאולה האמיתית והשלימה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת התשובה שתיכף לאחר ברכת "סלח לנו" מברכים "גואל ישראל" – כן תהיה לנו במהרה בימינו עלידי משיח צדקנו.

(משיחת כ"ד בטבת תשי"ב – תורת מנחם תשי"ב, כרך ד, עמ' 245-246; עמ' 241-243 – בלתי מוגה)

בין הי"ד למורה נבוכים

בהתוועדות שבת-קודש פרשת תשא תשמ"ט ציטט הרבי את דברי המורה נבוכים (ח"ג פמ"ט) בטעמי האיסור ד'קדשה' – מהם עולה כי איסור זה הוא (גם) כדי שיהיה שלום בעולם.

ולהעיר, ציין הרבי, שאף שטעם זה כותב הרמב"ם ב"מורה נבוכים" ולא בספר הי"ד, הרי בעניינינו, מובן וגם פשוט שביאור טעם המצווה בספר מורה נבוכים שייך גם ללימוד והבנת העניין בספר הי"ד.

וביאור הדברים:

שני הספרים – ספר הי"ד וספר מורה נבוכים – נכתבו עלידי הרמב"ם עצמו, וזה האחרון (ספר שלם כן ג' חלקים!) נכתב לתלמידו החביב כו'. אלא מה? החילוק אינו אלא בנוגע לאופן ודרך הלימוד, שספר הי"ד הוא ספר של הלכות ונכתב בלשון הקודש ("בלשון ברורה ודרך קצרה"), ומדייקים בלשונו וכו', ואילו ספר מורה נבוכים הוא על דרך החקירה.

וכן כותב הרבי בליקוטי שיחות כרך כד עמ' 149 הערה 29:

ואף שאין הכרח שיתאים טעם המצווה במורה נבוכים שם עם שיטתו להלכה בספר הי"ד. ובפרט בנידון דין שבמורה נבוכים שם מפורש... דלא כדעתו בהלכה... מכל מקום באם דעתו להלכה ביד מיוסדת בטעם האיסור, מסתבר שמתאים למה שנאמר במורה נבוכים שם.

ובמקום אחר (ליקוטי שיחות כרך כח עמ' 53 הערה 32) כותב הרבי:

להעיר ממה שכתוב במורה נבוכים (חלק ג' סוף פרק מה) בטעמי האזהרה מלעשות שמן המשחה וקטורת, ובטעם נשיאת הארון בכתף, שעל-פיה – שייכים עניינם זה לזה. אבל (נוסף לזה שאינו על-פי דרכו ביד החזקה)...

בהתוועדות יו"ד שבט תשכ"ז (שיחות-קודש תשכ"ז כרך א' עמ' 310-309) אמר הרבי:

מורה נבוכים אינו ספר הלכות אלא ספר המבאר השקפות בדיעות על-פי תורה, ולכן מצינו שמביא פסוקים שונים מב"ד החזקה לאותם עניינים, כמתאים למטרה שלשם זה הביא הרמב"ם את העניין...

לאור דברים אלו ניתן להבין את דברי הרבי במספר הזמנויות כמו למשל באגרת מכ"ז טבת תשי"ג (אגרות קודש כרך ז' עמ' קלד):

ומי לנו גדול מהרמב"ם, אשר עליו אמרו גדולי ישראל "ממשה ועד משה לא קם כמשה", הנה המעיין בספרו יד החזקה יראה עד כמה הפירושים אשר במורה נבוכים, ובפרט טעמי המצוות, לא היו שיטתו הוא בעצמו [=בדרך ההלכה? ש] בתורה.

יהודי צריך לחיות עם ה"משנה תורה"!

סיפר הרבי במספר הזמנויות (השווה: 'שיחות קודש' תשל"ז כרך א' עמ' 168, ועוד):

וכידוע שהיו כמה וכמה גדולי ישראל שלא רצו שילמדו מורה נבוכים... ונימקו טעם לכך, שאם יפגוש ב"קושיא" טרם השינה וירדם כך, אזי השינה תהיה חדורה ב"קושיא" זו. או שמא הישנים גם ביום, אם "הקושיא" תיקלט במוחו, ואילו את התירוף לא יקלוט – יוותר עם הקושיא!...

צעיר יהודי התלבט בשאלות שונות, וטען לפני הרבי ב'יחידות' שלפעמים ניתן להגיע למסקנה שמחבר ה"מורה נבוכים" אינו אותו המחבר של ה"משנה תורה" – ומיהו, אפוא, הרמב"ם האמיתי? הרבי השיב ((כ"פ חב"ד' גליון 649 עמ' 21, על-פי שמועה בלבד):

אין סתירה. הרמב"ם כותב ב"מורה נבוכים" את הבעיות של זמנו בהתאם לפילוסופיה שהיתה מקובלת בעולם באותם ימים... אבל הרמב"ם האמיתי הוא זה של "משנה תורה" – עם ה"משנה תורה" יהודי צריך לחיות.

"מורה נבוכים" להרמב"ם

מדוע שונה משל על-פי תורה ממשל הניתן על-ידי אדם? • הרבי עורך השוואה בין הקדמת אדמו"ר הזקן לתניא להקדמת הרמב"ם למורה נבוכים • מקשה על המגדל עוז: מדוע התעלם מדברי המורה נבוכים • מבאר: מה בין ספר הי"ד למורה נבוכים, ומבהיר: מיהו הרמב"ם • האמיתי... • רשימה שלישית

כוונה אחת בשתי הקדמות

למרות שלא נשמע מרבתינו נשיאנו ביאור על הפסוקים שבהם מתחיל הרמב"ם את הקדמתו לספר מורה נבוכים, הואיל הרבי לבארם ולהשוותם לדברי אדמו"ר הזקן בהקדמתו לתניא - בשיחת כ"ד טבת תשמ"א ('שיחות קודש' תשמ"א כרך ב' עמ' 28 ואילך). וראה לקוטי שיחות כרך כו עמ' 30 ובהערה 57.

ואגב, באותה שיחה (כ"ד טבת תשמ"א) ציין הרבי כי "בתניא הובאו כמה עניינים מהרמב"ם אך לא מספר מורה נבוכים".

להלן נקודות מהדברים המובאים בשיחה: א) בהקדמתו לספר התניא מציין אדמו"ר הזקן שגם מי ש"שכלו ודעתו מבובלים ובחשיכה יתהלכו בעבודת ה'" הרי ספר התניא יאיר לו את הדרך "כולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלים בעצה כו' בהן ימצא מרגוע ונפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה'".

דבר זה מקביל לספר "מורה הנבוכים" שמטרתו להכניס בהירות ואור לנבוכים בדעותיהם.

ב) ספר התניא כפי שנדרס על-ידי אדמו"ר הזקן עצמו היו בו ג' חלקים כמורה נבוכים.

ג) פסוקים מביא הרמב"ם בהקדמתו למורה נבוכים:

(1) הודיעני דרך זו אלך כי אליך נשאתי נפשי (תהלים קמג, ח). (2) אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם (משלי ח, ד). (3) הט אונן ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי (משלי כב, יז).

שלושת פסוקים אלו מצינו דוגמתם בתחילת ספר התניא, בדף השער של התניא: "לבאר היטב איך הוא קרוב מאד בדרך ארוכה וקצרה" - בדוגמת תוכן הפסוק "הודיעני דרך זו אלך" בתורה ומצוותיה; הקדמת רבינו פותחת בפסוק "אליכם אישים אקרא" - שהוא הפסוק השני שבמורה נבוכים, וממשיך אדמו"ר הזקן בפסוק מישעיה נא, א "שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה'" - כעין עניין הפסוק השלישי במורה נבוכים: "הט אונן ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי".

גם שני הפרטים שבפסוק זה: "חכמים" (שלפני הרמב"ם) ו"לדעתי" (של הרמב"ם) - יש דוגמתם בלשון אדמו"ר הזקן: שמעו אלי - "ולבך תשית לדעתי", ומה שממשיך אחר-כך שהספר מלוקט "מפי ספרים כו' וקצת מהם רבותינו שבארץ הקודש כו'" - מקביל למלים "ושמע דברי חכמים". וראה מפרשי המורה שם בפירוש הכתובים.

טעם למילה

בריבי שיחות (ראה לדוגמה תורת מנחם כרכים

כב עמ' 233, לב עמ' 271) הזכיר הרבי את ביאורו של הרמב"ם במורה נבוכים (מו"נ ח"ג פרק לה ופרק מט) כי עניין המילה הוא כדי להחליש כוח התאוה.

על משל ונמשל

בפתיחה למורה נבוכים כותב הרמב"ם שרק כללות המשל מורה על הנמשל, מה שאין כן כל פרטי העניינים שבמשל.

והרבי מסביר (תורת מנחם התוועדויות תשי"ב כרך ה' עמ' 147) שהדברים אמורים רק על משל שניתן על-ידי בני אדם, שהמשל כשלעצמו הוא דבר זר מהנמשל, אלא שמצאו בו דמיון והתאמה אל הנמשל; מה שאין כן במשל של תורה, להיותו משל אמיתי, שנשתלשל מהנמשל, ואדרבה: אילו לא היו בנמשל, לא היו גם במשל, כיוון שכל עיקרו של המשל נשתלשל מהנמשל. ולכן מכל פרט במשל ניתן ללמוד בנוגע לנמשל, באופן של חיוב או על כל פנים באופן של שלילה.

לימים, בשלהי שבט תשל"ח, כתב הרבי במכתב כללי-פרטי (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 529):

משל זה... הנה כיוון שתורת אמת המשילה המשל, בוודאי שמדויק הוא בכל כלליו ופרטיו, ושכל אחד מהם הוראה כללית או פרטית לכל אחד ואחת.

והרבי מאריך בהערה וכותב:

ומה שכתוב בפתיחה למורה נבוכים בדרך השנייה במשלים הנבואיים, הוא בלימוד על-דרך הפשט והחקירה כו' - ועל דרך זה מצינו (מורה נבוכים ח"ג ספכ"ו) בנוגע לכמה פרטים שהם לעיכובא בכמה מצוות - אבל על דרך ההלכה וכו' הרי כל זה מדויק וכו'...

ואין לתמוה על מה שכתב במורה נבוכים, כי על דרך זה מצינו בכמה מקומות גם בש"ס ובהלכה... ביאור דעת המורה נבוכים על-פי חסידות אולי יש לומר על-פי מה שכתוב באור התורה בראשית... בנוגע לטעמי המצוות. ואין בזה סתירה... כי כמה וכמה דרוגות בחכמה דלמעלה (ודהתורה)...

בהתוועדות שבת קודש פרשת בראשית תשח"י (תורת מנחם התוועדויות תשח"י כרך כא עמ'

148) ציטט הרבי את הכלל שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ב פ"א) והובא בחסידות (ספר החקירה להצ"צ סג, א), ש"אם נמצא דבר מורכב משני דברים, ונמצא אחד משני הדברים לברו מחוץ לאותו דבר המורכב, נתחייבה בהכרח גם מציאות השני מחוץ לאותו דבר המורכב".

ולדוגמה, פירש הרבי:

לחם - מורכב מקמח ומים. וכאשר רואים שיש גם מציאות של קמח בפני עצמו, הנה אפילו אם לא היינו רואים את מציאות המים בפני עצמם, הרי מציאות של הקמח בפני עצמו מכריחה לומר שיש גם מציאות המים בפני עצמם.

ומכאן לנידון-דין: כיוון שבחינת אור מים ורקיע כלולים זה מזה, הרי כאשר רואים שישנה מציאות של מים ורקיע בפני עצמם, בהכרח לומר שיש גם מציאות האור בפני עצמו, לא בתור שורש למים ורקיע.

על מה הסתמך המגדל עוז?

המגדל עוז (יד, הלכות עבודה זרה ריש פרק ב') כתב שהרמב"ם לא קרא בספרי מירוס (=ספרות יוונית) וכיוצא מזה. ונשאל הרבי כי לכאורה מוכח להיפך ממה שכתב במורה נבוכים חלק ג' פרקים כט ול', ובאגרתו לחכמי מרשיליא.

ומשיב הרבי (אגרות קודש כרך ג' ע' קכב-ג):

ואף שבפרקים הנ"ל יש לדחוק שכוונת הרמב"ם שקיבל שכן כתוב בספרי העבודה זרה וכו' וכדעת המגדל עוז, אבל אי אפשר לומר כך בסוף-פרק מט שם. ולהעיר מפתחת הח' פרקים.

ודברי המגדל עוז לא זכית להבין ופליאה הם בעיני, ובפרט דמביא את המורה נבוכים חלק ג' בפירושו (הלכות יסודי התורה פרק א הלכה י').

ואולי יש לומר דכיון דלשון המורה נבוכים הוא העתק מערבית, אפשר דאינו מדויק כל-כך בזה, לדעת המגדל עוז, והכוונה היא שהרמב"ם קיבל כל הכתוב בפרק הנ"ל. ואגרת הנ"ל אולי לא ראה המגדל עוז.

ועדיין צריך עיון, שעל-כל-פנים הוי לי - להמגדל עוז להזכיר את המורה נבוכים הנ"ל.